

КОРЕКЦІЙНА ПЕДАГОГІКА

Груленко Є.В.

студентка,

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ЧАСОВИХ УЯВЛЕНЬ У РОЗУМОВО ВІДСТАЛИХ ДІТЕЙ

Актуальність дослідження. На сучасному етапі розвитку корекційної освіти в Україні актуальними є питання соціалізації дітей з розумовою відсталістю. Формування часових уявлень у дітей означеної категорії дає їм можливість сприймати просторові та часові характеристики, які дозволяють орієнтуватися в оточуючому середовищі.

З проблемою часу людина зустрічається щодня, щохвилини. Все життя тісно пов'язане з умінням вимірювати, розподіляти та цінувати час, оскільки він є регулятором діяльності людини. Жодна діяльність не проходить без сприймання часу.

Сприймання часу – це відображення дійсності та послідовності явищ і подій. Наше сприймання часу недосконале: нам здається, що він минає то швидше, то повільніше залежно від того, чим заповнений певний проміжок часу.

Часові уявлення засвоюються дітьми поступово, в процесі тривалих спостережень, накопичення життєвого досвіду, засвоєння інших величин.

У розумово відсталих дітей формування часових уявлень відбувається своєрідно і уповільнено, а засвоєння часових характеристик ускладнюється тим, що дітям важко запам'ятати та усвідомити такі факти, що рік має дванадцять місяців, кожний місяць має різну кількість днів (28, 29, 30, 31), тижнів, а тиждень – сім днів. Також, що доба має 24 години, година – 60 хвилин. Ці та інші часові уявленні потребують усвідомленого засвоєння і сприймання.

Перші уявлення про час діти отримують в дошкільному віці. Зміна дня і ночі, пори року, повторюваність режимних моментів в житті дитини – все це сприяє формуванню часових уявлень. Однак, як часова послідовність подій, так і їх тривалість засвоюється розумово відсталими дітьми з великими труднощами.

Проблему формування часових уявлень і понять у розумово відсталих дітей досліджували О. Гаврилов, М. Гордєєва, В. Ек, Д. Елькін, Н. Королько, О. Ляшенко, М. Перова, Б. Цуканов, П. Фресс та ін.[2, 3, 5].

Дослідження П. Фресс та Д. Елькіна свідчать про те, що суб'єкт сприймає два рівні часу. Перший – безпосереднє переживання тривалості; другий – опосередковане ставлення до тривалості та послідовності як складових властивості часу.

Перший з них – вроджений. Він базується на механізмі біологічного годинника, який властивий тваринам та людям. Доведено, що цей годинник характеризується певною швидкістю ходу, яка залежить від величини одиниці часу кожної людини зокрема. Стабільність ходу власного годинника залежить від рівня інтелекту.

Другий рівень утворюється у психіці суб'єкта як система уявлень та понять про час. Завдяки мовленню людина усвідомлює такі властивості, як тривалість та послідовність часу, що відображається у її власному досвіді на рівні безпосереднього відчуття часу. Вже у віці 3-4 років для відображення властивостей часу діти використовують свій досвід відчуття тривалості часу в межах добової активності власного життя.

П. Фресс та Д. Елькін стверджують, що безпосереднє переживання часу та відображення його властивостей на рівні уявлень та понять складають невід'ємну єдність у свідомості особистості. Враховуючи, що в психіці розумово відсталих дітей, залежно від глибини інтелектуального дефекту, відсутня стабільність сприймання власної одиниці часу, в них не утворюється чітка система уявлень та понять про часові властивості.

Сприймання часу розумово відсталими дітьми має певні особливості: вони протягом тривалого часу не можуть диференціювати поняття вчора, завтра, вранці, ввечері, плутають дні тижня, не можуть визначити послідовність подій (що було спочатку, а що потім), припускаються помилок, коли їм пропонують визначити тривалість певного часового проміжку [1, с. 29].

О. Гаврилов, Н. Королько, О. Ляшенко зазначають, що сприймання часу відбувається, з одного боку, з опорою на чуттєву основу, з іншого – на засвоєння загальноприйнятих еталонів оцінки часу. Слово створює можливість визначати різноманітні проміжки часу в певних часових мірах, їхній темп, ритм, послідовність і періодичність [5, с. 254].

Основою сприймання часу є система перцептивних дій: оцінка, відмірювання і відтворення часового інтервалу. При оцінці людина словесно визначає продемонстрований їй часовий інтервал; при відмірюванні сама оцінює названий інтервал; при відтворенні – повторює продемонстрований їй інтервал.

Найменшою точністю характеризується словесна оцінка часового інтервалу. Найбільш точно сприймання часу спостерігається при відтворенні часового інтервалу. Це обумовлено тим, що при оцінці і відмірюванні людина внутрішньо порівнює сприйнятий інтервал з еталоном, який зберігається в пам'яті, а при відтворенні, крім внутрішнього порівняння, є можливість співставляти його з продемонстрованим матеріалом, тобто людина має справу вже з подвійним еталоном. Таким чином, можна говорити про особливе значення слова в оцінці часу [5, с. 307].

Формування часових уявлень та орієнтування в часі у розумово відсталих дітей відбувається з певними труднощами та набагато повільніше, ніж у дітей з нормативним інтелектуальним розвитком. Такий висновок був зроблений І. Фінкельштейном, який проводив дослідження за трьома напрямками. Це дослідження уявлень та понять про час, не пов'язаних з рахунком (побутовий

час); пов'язаних з рахунком (математичний час) та про історичний проміжок (історичний час). Поняття часової тривалості утворюється значно пізніше, ніж уявлення про послідовність, а у розумово відсталих дітей воно складається лише в старших класах.

Труднощі засвоєння часових понять розумово відсталими дітьми полягають в тому, що час неможливо сприйняти органами вічуттів: його, на відміну від інших величин (довжини, ваги, площі тощо), не можна бачити, відчувати на дотик; виміряти певний проміжок часу; застосувати закономірності співвідношення десяткової системи числення (1год-60хвилин, 1хвилина-60секунд тощо). Також часова термінологія (потім, раніше, зараз, після, до, повільно, скоро) та особливості її вживання (те, що вчора було, що бу завтра, що буде завтра) потребує певного усвідомлення.

Уявлення про пори року починають формуватися з найбільш типової, яскраво вираженої пори року, потім з протилежною порою року. Одним із посібників, який допомагає сформувати поняття рік, місяць, дні тижня є календар. При знайомстві з календарем використовують різні їх види, уточнюють призначення.

У школі діти засвоюють поняття одиниці виміру часу (година), знайомляться з приладом для вимірювання часу (годинником), дізнаються про його призначення та про те, навіщо людям потрібно знати та вміти вимірювати час.

Отже, можна зазначити, що формування часових уявлень у розумово відсталих дітей – це складний і довготривалий процес, який потребує спеціального навчання з використанням певної системи вправ і завдань. Під час формування часових уявлень у дітей означеної категорії виникають певні труднощі, оскільки часові поняття не можливо виміряти і відчутти на дотик. Усвідомлене засвоєння часових уявлень розумово відсталими дітьми сприятиме покращенню їх соціалізації та орієнтуванні в оточуючому просторі.

Список використаних джерел:

1. Воронин М. В. Представление о мерах времени у учащихся вспомогательной школы / Воронин М. В. // Дефектология. – 1996. – № 3. – С. 28–31.
2. Эк В. В. Обучение математике учащихся младших классов вспомогательной школы. – М.: 1990. – 166 с.
3. Эк В. В. , М. Гордеева. Умение учащихся вспомогательной школы пользоваться часами / В. Эк, М. Гордеева // Дефектология. – 1986. – № 4. – С. 48–52.
4. Методика преподавания математики в специальной (коррекционной) школе VIII вида / М. Н. Перова. – М.: Владос, 1999. – 408 с.
5. Спеціальна методика викладання математики в допоміжній школі: Курс лекцій. Частина 2 / Упорядники: О. В. Гаврилов, О. М. Ляшенко, Н. І.Королько. – Кам'янець-Подільський: ПП Мошинський В.С., 2006. – 432 с.